

KULTŪRA

MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

www.kamane.lt nuotr.

Dvasinė tėvystės jėga

Vienas iš dešimties Dievo įsakymų byloja – „Gerbk savo tėvą ir motiną“. Ką jis reiškia ir ką liudija šiame iliuzijų ir netikrų dievų valdomame pasaulyje, atsiskleidžia paprasčiausia kasdienybė, paprasčiausi žodžiai ir darbai, mūsų mintys ir troškimai, dar nė nepavirtę kuo nors apčiuopiamu, pamatuojamu. Tėvystės ir motinystės pagrindus šiandien (galbūt tokia praktika egzistavo ir seniau, sunku pasakyti) kaip niekada bandoma išmušti, naudojant pažangos ir inovacijų sąvokas, ne labai gilinantis, ką tai reiškia. Šiuolaikinę kalbą užplūdus žodžiui „projektas“, galbūt ir tėvystę ga-

lima laikyti tokiu projektu, o gal – ir visą šeimą apskritai, svarbu, kad tik tas „projektas“ būtų pažangus ir atiktų nustatytus kriterijus.

O jeigu pagalvoji, tai tokios „pažangos“ esmė labai paprasta: pažeidžiant vieną Dievo įsakymą, palengva ir palaipsniui pažeidžiami visi dešimt ir žmogaus gyvenimas virsta tokiu, apie kokį rašė ne vienas krikščionių mistikas: triumfuojantis pasaulyje, bet neturintis amžinybės, energingas ir judrus, tačiau bedžiaugsmis, nesilenkiantis „prietarams“, tačiau besidalinantis su pragaru pasmerktumo ir liūdesio našta. Kai tuštybė ir puikybė tampa gyvenimo prasme, gyvenimo prasmės nebelineka.

Ką gi reiškia šiandieną gerbti savo tėvą ir motiną? Ką reiškia mylėti savo vaikus, godoti senelius? Kartais susidaro toks išpūdis, kad nemaža dalis visuomenės visa tai ima vertinti materialiais kriterijais – pati ne kartą esu girdėjusi, kad laimingi vaikai tegali būti, jeigu užtikrini jiems geras materialines gyvenimo sąlygas (prie materialinių sąlygų šiuo atveju priskiriu ne tik buitines dalykus, bet ir išsilavinimo, švietimo, laisvalaikio kokybę). Tad jeigu tėvai to negali suteikti, jie – prasti tėvai, vaikus iš jų galbūt reiktų atimti ir atiduoti tiems, kurie yra turtingi.

Bet kas gi turi tokią teisę – atimti iš vieno ir atiduoti kitiems? Socialinės tarnybos, vaikų teisių kontrolieriai?.. Prasigėrusių ir smurtaujančių tėvų atvejai – vienas dalykas, bet kas gi gali atimti vaikus iš skurdžiai, bet tvarkingai gyvenančios šeimos, kuri savo vaikams suteikia galbūt visai kitokius dalykus, ko negali suteikti turtingos šeimos: tos atjautos, tos stiprybės ir nuolankumo, kuris silpnąjį paverčia galingu?.. Ir nors Dievas nesirenka savo žmonių pagal socialines kategorijas (šv. Pranciškus, neturto karalius, gimė turtingoje šeimoje), tačiau ar galima būtų paneigti, kad tiek turtas, tiek skurdas yra toji terpė, kurioje gali užaugti šventasis, besiilgdamas kitos būties pusės.

Tėvas ir motina yra du žmogaus pasaulį stabilizuojantys pamatai. Be vieno iš jų pasaulis ims irti ir silpti; tai tas pats, jeigu netektume dienos arba nakties, ugnies

arba vandens. Visos modernios inovacijos, bandančios tėvystės ir motinystės institutą „tobulinti“, šiuolaikinti, pritaikyti, tik iškreipia paprastą ir tvirtą, sveiką gyvenimo modelį. Tą seną ir dorą supratimą, kad tėvyste ir motinyste paremta šeima yra toks natūralus ir suprantamas dalykas, kaip saulės šiluma, lietus, liepsnojantis židynys ir gaivinantys vandens gurkšnis. Bet šiandieną, kai daugeliui jau įteigta, kad paprastą vandenį gerti kvaila, o gal net žalinga, kai lietaus reikia saugotis, nes jis gali pakenkti, kai net saulės šviesa sukelia alergijas – gal ir tėvystė yra „kenksmingas“ dalykas, kurio reikia vengti, saugotis, modifikuoti, kad taptų tokiu pat beskoniu ir bespalviu dalyku, kurį mums patiekia masinė pramonė?..

Tačiau paprastus dalykus ne taip lengva iškreipti. Galbūt dėl to, kad jie tokie paprasti ir taip giliai įaugę į mūsų sąmonę nuo pat sukūrimo laikų. Kita vertus, tėvystė yra kur kas daugiau, nei vien socialinė ar biologinė sąvoka. Tai metafizinė duotybė – galinga ir sukrecianti, dieviška, dvasinė. Todėl net puolusiame žmoguje ji gali prasiveržti taip netikėtai ir su tokia nežemiška jėga, kad visos modernios teorijos pasijus bejėgės.

Renata Šerelytė

LENGVA

*O Viešpatie, kaip nemylėti lengva...
Tačiau sapnai pilni namų ir meilės.
Kol prakerti erdvių žvaigždėtą langą –
Šaknis išleidžia kirvis... Žydi peilis,*

*Kuriuo žmonių ir bičių duoną pilką
Žegnojai... Atriekei – atmintimi pavirto.
Gyvenimas per trumpas – o be galo ilgas.
Tik atsimerkė vaikas ir pravirko:*

*O Viešpatie, kaip lengva negyventi...
Bet aš rašau – į veidą mirčiai spjaunu.
Ir plėšrią mūsų buitį šildau anty
Nei angį stebuklingai jauną – – –*

*Šaukiu artėjantiems prieš laiko vėją:
Prie mano slenksčio nors paparčio sėklą
Numeskite... Ar džiaugsmo liūdesio žariją.*

Tylėk! Žiūrėk – ugnis jau širdį siekia...

Onė Baliukonė

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas 2014 metams suteikė 24 000 Lt paramą šeštadieniam „Draugo“ priedui „Kultūra“, projektui „Lietuvos kultūros sklaida ir kultūros paveldo išsaugojimas bei lietuvių puoselėjimas pasaulyje“

Šio šeštadienio Kultūros turinys

1-as psl. Renata Šerelytė. Dvasinė tėvystės jėga • 2-as psl. Dalia Cidzikaitė. Lietuvos jaunųjų tyrėjų akiratyje – ir lietuvių diaspora • 3-as psl. Pavasaris bus kaip visuomet. Šiuolaikinė latvių poezija • 4-as psl. Laimutė Vasiliauskaitė-Rožukienė. Nepažinta Salvadoro Dalí kūrybos sritis „Materialusis siurrealizmas“ • 5-as psl. Vytauto Kasiulio dailės muziejuje išeivijos dailė užims svarbią vietą. Parengė Audronė V. Škiudaitė • 7-as psl. Laimutė Perednienė. Katinėliai • 8-as psl. Kultūros kronika

Kitame numeryje: Mons. A. Svarinsko knyga „Nepataisomasis“ • Paminklas Žemaičių būrio partizanams

Lietuvos jaunųjų tyrėjų akiratyje – ir lietuvių diaspora

LNB vyko seminaras „Lietuvių diasporos tyrimai: šaltinių įvairovė ir taikymas“

Dalia Cidzikaitė

Jau daugiau nei 20 metų Lietuvoje vykdomi lietuvių diasporai skirti tyrimai. Nemažą tyrėjų skaičių sudaro aukštosiose mokyklose, paprastai humanitarinėse, bakalauro, magistro ar daktaro programose studijuojantieji. Dar ir šiandien diaspora besidomintys tyrėjai dirba pavieniui ir nėra vienijami kokios nors vienos draugijos ar organizacijos. Bandydamas keisti tokią padėtį, šį pavasarį Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos „Lituanikos“ skyrius po vienu stogu subūrė diasporą tiriančius jaunuosius mokslininkus, suteikdamas jiems galimybę pristatyti savo akademinio tyrimo temas bei užmegzti naudingus tarpusavio ryšius.

Šių metų gegužės 9 dieną LNB patalpose

Seminaro, skirto lietuvių diasporai, akimirks

LNB nuotraukos

tyvių ir žydų santykius emigracijos šalyse.

Gintarė Lukoševičiūtė ir Aistė Klimavičiūtė šią vasarą planuoja praleisti Lenkijoje, Seinų valsčiuje, kur drauge su kitais bendramoksliais, studijuojančiais VDU Istorijos katedros „Migracijos politikos ir lietuvių diasporos istorijos“ programoje, jos tyrinės lietuvių tautinę mažumą Lenkijoje. G. Lukoševičiūtė, pasirinkusi temą „Lietuvių tautinė mažuma Lenkijoje. Seinų valsčiaus sandara ir mažumų politika 1945–1989“, sieks išsiaiškinti mažumų politikos vykdymą komunistiniu laikotarpiu, ypatingą dėmesį kreipdama į didžiausios Seinų valsčiaus mažumos – lietuvių – padėtį.

A. Klimavičiūtė, besidominti sovietų vykdyta pasienio politika, gilinsis į problemas, susijusias su Sovietų Sąjungos-Lenkijos pasieniu, kuris ribojosi ties Punsko ir Seinų – gausiausiai lietuvių apgyventomis ir tebegyvenamomis – apylin-

kėmis. Tai darydama, magistrantė tirs bendruomeninį, socialinį bei kultūrinį Lenkijos lietuvių gyvenimą, neapeidama ir politinio konteksto. Planuojama, jog projekto apie Lenkijos lietuvius, kuriame dalyvauja anksčiau paminėtos jaunosios tyrėjos, medžiaga išeis atskiru leidiniu.

Abi magistrantės domisi ir kitomis pasaulio diasporomis: Gintarė tyrinėja turkų ir egiptiečių diasporines bendruomenes pasaulyje, o Aistė – lietuvių diasporą Norvegijoje, kuri šiandien pagal skaičių šalyje yra septinta etninė mažuma.

VDU doktorantūros programoje studijuojančios ir Lietuvos Ypatingajame archyve dirbančios Inos Vaisiūnaitės mokslinių tyrimų akiratyje yra su JAV lietuviams susijusi tema. Ina domina Amerikos lietuvių radijo ir televizijos laidų raida 1944–1990 metais. Jos darbo tikslas yra surinkti kuo daugiau duomenų ir atkurti išties gausią JAV lietuvių garso ir vaizdo erdvę bei aprašyti radijo/TV laidas, įskaitant jų valdymą, turinį bei laidose dirbusius žmones. Tai darydama, VDU doktorantė remiasi rašytiniais šaltiniais, tarp kurių patenka spauda, proginiai žurnalai bei asmeniniai JAV lietuvių archyvai. Ina neslėpė, jog savo darbe susiduria su ne viena problema. Tai informacijos apie radijo/TV laidų turinį trūkumas, nelengvai pasiekiami dar gyvi to meto liudininkai, JAV lietuvių garso ir vaizdo archyvų išsi-barstymas bei techninės jo peržiūrėjimo/išklausymo kliūtys.

Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto doktorantė, Mykolo Riomerio universiteto dėstytoja Akvilė Šimėnienė savo disertacijos temą surado gana atsitiktinai. Studijuodama Ispanijoje ji užtikino JAV gyvenančios, Viskonsino universiteto (University of Wisconsin Madison) emeritės ispanologės prof. Birutės Ciplijauskaitės pavarde. Pasak Akvilės, nors Lietuvoje B. Ciplijauskaitė daugeliui yra pažįstama iš vienintelės rinktinės lietuvių kalba, Ispanijoje ji yra ne tik gerai žinoma, bet ir gerbiama bei vertinama. Viena iš jos monografių apie Jorge Guillén yra privaloma ispanistikos studijose. Be to, profesorė yra laikoma nuosaikaus feminizmo pradininke Ispanijoje. Šie faktai ir tai, kad B. Ciplijauskaitė yra per 200 straipsnių, 11 monografinių studijų bei 71 prozos ir poezijos vertimo autorė, paskatino A. Šimėnienę imtis nelengvos temos – „B. Ciplijauskaitės fenomenas“.

Nukelta į 8 psl.

susirinko šešios Kauno Vytauto Didžiojo, Mykolo Riomerio, Lietuvos edukologijos universiteto ir Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto tyrėjos. Susirinkusias pasveikinus LNB „Lituanikos“ skyriaus vedėja Jolanta Budriūnienė išsakė viltį, jog seminaras ne tik leis susidaryti vaizdą, kokiomis diasporos temomis šiuo metu domimasi bei rašomi moksliniai darbai, bet ir bus gera proga jos skyriaus darbuotojams iš pirmų lūpų išgirsti, su kokiais sunkumais susiduriama, ieškant šaltinių bei juos nagrinėjant.

VDU antro kurso doktorantė Sigita Žemaitytė, rašanti apie Lietuvos žydų migraciją ir migracines patirtis 1945–1990 metais, siekia lietuviškai migracijai sugrąžinti dar vieną aktyvų šio reiškinio dalyvį – litvakų bendruomenę. Antrus metus mokslinį darbą apie litvakišką lietuvių diasporą rašanti doktorantė ketina apžvelgti tris šios bendruomenės narių emigravimo iš Lietuvos etapus: per buvusių Lenkijos piliečių repatriaciją; buvusių Vokietijos piliečių repatriaciją ir žydų tautybės asmenų repatriaciją į Izraelį. Žemaitytė išsikėlė tikslą savo darbe išryškinti Lietuvos žydų emigravimo priežastis; jų pasirengimą emigruoti; traumuojančias patirtis, ruošiantis emigracijai bei atvykus į naują šalį; ištirti gyvenimą naujoje šalyje, skirtingą išvykusiųjų požiūrį į valstybę, kurią paliko, bei į savo lietuvišką tapatybę; taip pat lie-

PAVASARIS BUS KAIP VISUOMET

Vienas iš šiųmečio Poezijos pavasario renginių – Baltų poetų skaitymai rašytojų klube, kuriame dalyvavo gausus būrys latvių ir lietuvių poetų. Šia proga buvo pristatyta ir šiuolaikinės latvių poezijos antologija „Pavasaris bus kaip visuomet“ (sudarė ir vertė Erika Drungytė, išleido Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla). Siūlome „Draugo“ skaitytojams pažinti su šiuolaikine latvių poezija. Pasak antologijos sudarytojos, „dabar yra toks metas, kai kyla daug grėsmių mažoms tautoms, jų kalboms ir unikalioms kultūroms. Mums būtina palaikyti vieniems kitus...“ Šioje knygoje – šešiolikos latvių poetų eilėraščiai, atspindintys dabartinę latvių poezijos padėtį, skirtingus braižus bei tendencijas. Spausdinami Nepriklausomybės laikotarpio eilėraščiai.

Uldis Bērziņš
MARIJA

Kur, sutuoktinė, eisiu aš su Svetimo vaiku?
Pasislėpiau rytiniam kambariui nuo šeimosnykščių,
bet Viešpačiui manajam tai – niekai.
Ak, kad numirčiau, ak, ramybę rasčiau!
Ir į datulės aš kamieną kai atsirėmiau, minkšti byrėjo
vaisiai manimi: suvalgyki ir atgaivink akis savąsias! –
Juk ne Mažasis mano tai pasakė?!

Ar pasirodė man, ar iš tiesų švelnus balselis:
o, motin, nebijok!
Esu aš Dievo Žodis.

Žebers
SUNKU PASAKYTI

vyras kuris gimė
iš karvės kiaušialąstės
ir jau buvo išmokęs
kniakuti kaip katinas
vakar buvo suvyniotas į laikraštį
ir išmestas lauk
kadangi tolesnis finansavimas
projektui nebuvo paskirtas
kaip būtų susiklostęs
žmogaus gyvenimas
esant palankesniai biudžetui
sunku pasakyti

Artis Ostups
MOČIUTĖ

Trumpas kibirkštėlės amžius, kai sužimba po atminties kūjeliu.
Kadais buvau drovi kaimo mergytė, lengvutė kaip šiaudas,
lūpas burokų sula dažydavau, pavasarį skambutis mokyklon,
kurioje piktasis Andersonas lyg srovė kirsdavu per pirštus.

Išsimokiau sesele – mirtis skiedrelėm dengė man pečius.
Į taures pilsčiau vyną, ištekėjau, man gimė duktė.
Rugsėjis dabar, apjuosiu Pėterio kapą kauleniais,
sunki kaip bažnyčioje varpas, žinau: žemai yra dangus.

debesys brūžina nugarą, kai parkritus keliuosi iš dilgėlių.

Rūta Mežavilka
2008, BIRŽELIS

švelnumas su skustuvu saujoje, šiltas nakties vėjas, tamsi lapija už lango,
nerami, virpanti. ko dar?
paprasti dalykai yra skaidrūs ir teisingi
kaip naujagimio akys
rudos, galbūt su dėmelėm
nenusakomų tonų, šiltos, pasaulį priimti norinčios, pasaulio nepažįstančios

išeiti paprasta. lengvai nusišypsok, apsisuk ir eik. Prašau, eik. neatsigręžk.
ir viskas. ir daugiau nieko.

Māris Sālejs
DARBO SAVAITĒS PABAIGA

1.
visut visutėliausiai nusidirbę žmonės
galiausiai atsivelka į vienišą žemės pievelę
pasėdinėt, vyno išgert iš kakliuko
ir pasižiūrėti į drugelius

vieni mėgina prisiminti
ką veikę. kokiais
galaktikų spiečiais klajoję
ir kodėl jų bateliuose akmenėliai

kiti laimingi kad visa jau pamiršta
merkia kojas srovėn ir niūniuoja
nežinia iš kur galvon atklydusią dainelę

balsai jų prikimę bet niekis
nes dainos žodžiai ir šiaip nesuprantami

pievoje čirpia žiogai
ir slaptomis graužikai surenka trupinius

Anna Auziņa
BET KAŽKAS VIS VIENA NE TAIP

Bobų vasaros šiltas sekmadienis
Jie stotelėje stovi greta
Žuvų turgus ir promenada
Bet kažkas vis viena ne taip

Pamažu krenta lapai nuo medžių
Ir pakyla spalvoti balionai
Visi šypsos aplinkui ir klega
Bet kažkas vis viena ne taip

Jis stiprus ir pečiai jo platūs
Marškiniai jam labai pritinka
Ji graži ir tikriausiai nėščia
Bet kažkas vis viena ne taip

Priežastis gal balionų puokštėje
Galbūt jis po bažnyčios kupolu
Gal tiesiog kažkuriam sunku
Nes kažkas čia vis viena ne taip

Gal per kreivas yra jos pilvas
Ir kepurė jam nesilaiko
Netikslus gal tiltelio kampas
Bet kažkas vis viena ne taip

Labai švelniai siūbuoja tiltelis
Ir rankas palengva jiedu suneria
Jūs sukūriau
Bet aš nežinau
Kas tarp jų vis viena ne taip

Jānis Elsbergs
LEDAS IR SNIEGAS IR AŠ

2.
ledas ir sniegas –
jumis galėsiu pasikliauti
net ir tuomet
kai saulė išeis.

trumpas jūsų gyvenimas
bet visiškai skaidrus.

jūsų vaikai, našlaitėliai,
gyvena
vasaros ryto migloj
ir mano atminties drebulius valgo.

Nepažinta Salvadoro Dali (1904 05 11–1989 01 23) kūrybos sritis

„MATERIALUSIS SIURREALIZMAS“

Lietuvos teatro, muzikos ir kino muziejuje

Laimutė Vasiliauskaitė-Rožukienė

...dailininkas, tapytojas, grafikas, skulptorius, dizaineris, juvelyras, kvepalų kūrėjas, įžūlus provokatorius, negailestingas meno vertintojas ir nenuilstantis naujovių ieškotojas...

Kilnojamoji Salvadoro Dali paroda „Materialusis siurrealizmas“ atkeliavo iš Prancūzijos, kur jo materialius, apčiuopiamus darbus iš privačių kolekcijų surinko, parengė organizacija „Amiencom“. Iki pat gegužės pabaigos paroda pirmą kartą rodoma Vilniuje, Lietuvos teatro, muzikos ir kino muziejuje (tiesa, Lietuvoje jau antrą kartą, sausio – vasario mėnesiais buvo Klaipėdos kultūrų komunikacijų centre; dar prieš tai – Latvijos ir Estijos muziejuose).

Kodėl siurrealizmas materialusis? Nes supažindina su dar nepažinta Dali kūrybos sritimi, t. y. ne su jo tapyba, o su mažai matytais, kitokiais jo darbais: skulptūra, litografijų ciklais, sidabriniais, proginiais medaliais, dekoruotomis siurrealizmo elementais peleninėmis ar lėkštėmis („Žaidimo kortos“, „Las Flores Dalinianas“, „Septyni menai“, į kurias nė vienas pasaulio kolekcininkas nepurtys pelenų ir nedės obuolių), dailininko sukurtais pašto ženklais, vynu etikečių maketais.

Litografijos. Ši mažai mums žinoma jo kūrybos sritis yra menininko kūrybos viršūnė. Salvadoras Dali atspausdavo tik tam tikrą kiekį jų egzempliorių, o pirminį darbą sunaikindavo. Taigi jų daugiau negrįšite, yra išlikę tiek, kiek yra. Kiekvienas jų ciklas turi savo istoriją ir paaiškinimus.

Parodoje rodomas S. Dali sukurtas Dantės Alighierio poemos „Dieviškoji komedija“ iliustracijų ciklas krikščionybės ir tikėjimo tema (1951–1960 m.). 1951 m. buvo rengiamasi paminėti Dantės Alighierio 700 gimimo metines. Šioms išskilmėms Italijos vyriausybė Salvadorui Dali užsakė sukurti naujojo „Dieviškosios komedijos“ leidimo iliustracijas. Nepaisant to, kad užsakymas buvo atšauktas dėl visuomenės pasipiktinimo skirti tokią garbingą užduotį siurrealistui, Dali savarankiškai per devynerius metus nuo „užsakymo“ pradžios sukūrė šimtą akvarelių (po vieną kiekvienai „Dieviškosios komedijos“ poemos tūkstantajai eilutei) apie simbolinį žmonių kelią ir jos apšvietimą nuo nuodėmių. Darbai išleisti Prancūzijoje 4 765 egz. tiražu (per penkis mėnesius išpjaustyta 3 500 medinių lentų, kurios, baigus darbą, buvo sunaikintos).

Taip pat labai svarbus litografijų ciklas apie tikėjimą, nuodėmes ir ydas: „Dvylika apaštalų, arba Apskritojo stalo riteriai“ (1977 m.). Kas sieja apaštalus ir riterius? Dali manymu, žmogiškosios dorybės ir ryžtas vardan jų ir tikėjimo idėjų imtis žygdarbių ir rinktis kankinio gyvenimą. Kodėl toks dvilypis pavadinimas? Apvaliojo stalo riteriai – tai nepriekaištinga jų etika, darbų ir minčių tyrumas, Šventojo Gralio, indo, į kurį Juozapas iš Arimatėjos surinko Nukryžiuotojo Jėzaus Kristaus kraują, paieškos. Šias litografijas, kadangi jos – dieviškosios didybės, Dali išskyrė iš kitų: „pašventino“ auksu – veidus dekoravo auksiniais taškeliais ir įrėmimo plona auksine linija. Negana to, autorius prie kiekvienos dvigubą pavadinimą turinčios litografijos pridėdavo savo paaiškinimą kaip nuorodą į viduramžių kultūrologinius simbolius, pvz.: „Tomas / seras Lanselotas, Uro išgydymas (Thomas / Sir Lancelot, Healing Urre, 1977). Po septynerius metus trukusių paieškų seras Uras randa vienintelį, kuris gali nuimti raganos prakeiksmą ir išgydyti jo žaizdas – geriausią pasaulio riterį, ežero Lanselotą.

„Pilypas / Riteris seras Galahadas, Lanseloto sūnaus išventinimo į Apvaliojo stalo riterius ceremonija (1977), Petras, ištikimas tarnas, Raktų nuo rūmų saugotojas; Matas / Džofris iš Monmuto, poetas, pirmasis užrašęs istorijas iš legendų apie karalių Artūrą ir jo apvaliojo stalo riterius; Morkus / bur-

„Žaidimo kortos“

tininkas Merlinas, gebėjęs žvaigždėse išskaityti likimą ir bendrauti su pasakišku pasauliu, pažinęs gamtos ir žmonių širdžių paslaptis; Jokūbas jaunesnysis / Jokūbas teisingasis (Britanijos vikaras, tarybos vadovas, Artūro patarėjas); Judas / eskaliburas, užburtas kalavijas, ežero valdovės padovanotas karaliui Artūriui“.

Akvarelių ciklą pagal to paties pavadinimo apysaką ir baletą spektaklį „Trikampė skrybėlė“ Salvadoras Dali sukūrė 1959 m. (atlikimo technika pareikalavo atskiro kiekvienai spalvai atspaudu, kuris visiškai atkartojė pirminės akvarelės spalvą). Populiari avantiūristinio romano dvasia 1874 m. parašyta Pedro Antonio de Alarcono apysaka „El sombrero de tres picos“ įkvėpė ir Salvadorą Dali. Kodėl? Minimas Andalūzijos kaimas, nepopuliarus provincijos gubernatorių, kuris, lydėdamas palankinų keliaujančią savo žmoną, sustoja šalia malūno, pamatęs jauną gražią malūnininkę, kurią nusprendžia suviliooti. Apgaule jis įkalina jos vyrą, o atėjus nak-

Minotauras

Laimutės Vasiliauskaitės-Rožukienės nuotraukos

čiai grįžta prie malūno tikėdamasis užklupti ją vieną. Bet, deja, ji apipila gubernatorių vandeniu. Nusirengęs šlapius drabužius juos padžiauna šalia malūnininko namo ir ten pat mėgina pasislėpti. Tuo pat metu grįžta malūnininkas, nukabina drabužius, o ant sienos parašo: „Jūsų žmona tokia pat graži kaip ir mano“. Renkasi smalsūs kaimynai, besišaipydami traukia gubernatorių iš jo improvizuotos slėptuvės. Malūnininkas ir jo žmona vėl kartu.

Išjuoktą seną gubernatorių nuo grėsmingos minios išvaduoja algvasilai. Jo gėda kaimo gyventojams virsta švente, despotiško gubernatoriaus su trikampė skrybėlė valdymo pabaigos proga jie rengia puotą. 1917 m. Sergejaus Diagelevo užsakymu sukurtas baletas „Trikampė skrybėlė“. Libretą pagal Pedro Antonio de Alarcono apysaką parašė Gregorio Martinezas Sierra, muziką sukūrė Manuelis de Falla, choreografiją – Leonidas Miasinas, dekoracijas ir kostiumus – Pablas Picassas, pagrindinius vaidmenis atliko Leonidas Miasinas, Tamara Karsavina, Leonas Wojcikowski. Baletą sudarė besikeičiantys pasirodymai, kuriuos vieną su kitu siejo pantomimos scenos. Spektaklio pagrindas – flamenko, fandango ir chota. Nemažai šio baletų fragmentų yra choreografijos aukso fonde, o baigiamoji chota ir dabar yra įtraukiama į choreografijos konkursų programas.

Keraminių lėkščių ciklas, sukurtas įprasta Dali menine išraiška – optine iliuzija (iš trapecijų, trikampių ir linijų mozaikos), pavadintas „Žaidimo kortos“ (Karališkoji eilė ir Džokeris; 1967 m.), reikalauja akylaus žvilgsnio. Keraminė lėkštė „Rudens kanibalizmas“, XX a. 9 d. atskleidžia Dali požiūrį į Ispanijos pilietinio karo pobūdį. Paveiksle dvi būtybės: vyriška ir moteriška, šaukštais valgančios viena kitos kūną, šis įvykis siejamas su pirmą kartą jėga atskleidžiančiais erotiniais kompleksais, kanibalai ne kovoja, o priešingai – apsikabinę bučiuojasi, vėl pasirodo skruzdėlės – griovimo simbolis Dali kūryboje. Kitas dažnas motyvas menininko kūryboje – atidarytas stalčius – sugestijuoja pasąmonės sluoksnių buvimą – kupiną nepageidaujamų impulsų „Pandoros skrynją“.

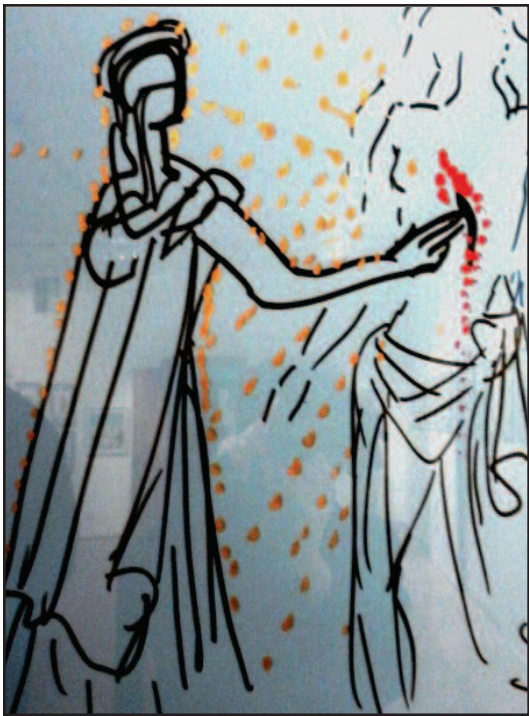
Keraminės 1970 m. sukurtos peleninės: „Tirptantys erdvėlaikio laikrodžiai“; „Lazerinis vienaragis suskaldo kosminio raganosio ragus“; Sidabriniai bareljefai, sukurti 1977 m.: „Vaisingumas“ (moters figūra apšviesta dieviškosios šviesos spindulio, fi-

Nukelta į 5 psl.

Atkelta iš 4 psl.

gūros viduje auga kviečio varpa) ir „Kosminė Ieva“ (gyvybės atsiradimo iš kosmoso į Žemę vizija; kosminė moters prigimtis per besvorį ir lengvą objektą, kiaušinių, kuris įprasmina moters vidinį pasaulį ir netgi jos pačios sukurtą kosmosą).

S. Dali neslėpė simpatijų žydams ir Izraeliui. Parodoje rodomas bronzinis bareljefas „3000 metų Jeruzalei“, proginė auksuota bronzos segė „Angelas su ginklu“ (1988 m.), skirta 40-osioms Izraelio valstybės įkūrimo metinėms (Angelo su ginklu, pakeltu į krintančią žvaigždę, sparnuose matyti hebraiškas įrašas „Israel“), bronziniai medaliai iš ciklo „Dvylika Izraelio genčių“ (Zebulunas, Juozapas, Naftalis). Renesanso menininko Benvenuto Cellinio autobiografijos iliustracijos (1945 m.), ilgametės S. Dali sielos draugės prancūzų dainininkės, aktorės, dailininkės Amandos Lear litografija. Vienas sidabro medalis skirtas paminėti Dali muziejaus atidarymui Clevelande (JAV) 1971 m. kovo 7 d. (vėliau muziejus jo įkūrėjų sutuoktinių A. R. ir E. R. Morse'ų perkeltas į Floridą, Saint Petersburgą). Gala – Dali fondo įkūrimo (1984 kovo 27 d.) progai

Tomas / seras Lancelotas, Uro išgydymas (Thomas / Sir Lancelot, Healing Urre, 1977)

sukurtas vario medalis (Dali sukūrė fondo logotipą, kuriame įamžino savo ir Galos išvykas valtimi Port Ligate). Fondo tikslas buvo saugoti ir reklamuoti Dali kūrybinį palikimą, jo žinioje yra trys muziejai: Dali teatras – muziejus Figuerese (nuolatinė Dali papuošalų paroda), Dali namas muziejus Port Ligate (Kadakese), Galos Dali pilis Pubole. Medalis Konrado Adenauerio 100-osioms gimimo metinėms paminėti (1976 m. sausio 5 d.), šiam Vokietijos kancleriui vadovaujant 1949–1963 m. Vakarų Vokietija iš su-triuškintoms, demoralizuotos, pralaimėjimą patyrusios šalies tapo pilnaverte demokratinių šalių bendrijos nare. 1986 m. sidabro medalis Pasaulio futbolo čempionatui Meksikoje. Medaliai iš ciklo „Septyni menai“ 1980 m., bronzos. Medalionas „Leda ir gulbė“ 1974, auksuota bronzos sukurtas pagal populiarių graikų mitą, kai išimylėjęs Leda (Aitolijaus karaliaus Testijo dukterį) Dzeusas pavirsta Gulbinu (Leda vėliau tapo Trojos Helenės ir Polideuko motina.). Keraminių lėkščių ciklas; medaliai iš ciklo „Septyni menai“ (1980 m., bronzos): poezija, šokis, muzika, tapyba, architektūra, skulptūra.

Romantiška, jautri litografija

„Trys jaunos siurrealistinės moterys, rankose laikančios orkestro odas“ (1936 m.) (Pirmoji iš kairės – grėsminga, visa atlaikanti ir pakelianti – nugriaunanti – laikanti fortepiono klaviatūrą tarsi nubėgančią audinio skiautę; vidurinė yra tarsi orkestro siela, nieko nelaiko rankose, jas tik, t.y. vieną ranką iškelia, kitą nuleidžia, idealiai tobula moteris, tačiau visos jos trys be veido, kaip svogūno galvučių žiedai).

Skulptūra „Minotauras“ (1981, bronzos, auksas). Kretos karaliaus Mino sūnaus, t.y. žmogaus su jaučio galva, istorija. Orakulo patartas Minas uždarė jį į Dedalo labirintą, pastatytą taip, kad jį į jį įėjęs niekas negalėtų išeiti. Siurrealistams Minotauras buvo sąmonės ir pasąmonės galių konflikto simbolis, įkūnijantis tamsiąją ir žiauriąją žmogaus pusę.

„Nežinau, kur baigiasi cirkas, o kur prasideda gyvenimas“, – teigė Juozas Grušas savo tragikomedijoje „Cirkas“. O kas yra siurrealizmas? Atsarginis išėjimas pasąmonėje, kai realybė tampa pernelyg nepakenčiama: dygliuota ar pilka. Taigi Dali menas natsiejamas nuo jo asmenybės. Vieni jį vadino genijumi, kiti – intelektualiu anarchistu, apie save S. Dali sakė:

„Vienintelis skirtumas tarp pamišėlio ir manęs – tas, kad aš nesu pamišėlis“. Šis vadino ne siurrealistu, o siurrealizmu. Jam, kaip ir jo amžininkams, rūpėjo mokslo, klasikinio meno, dizaino, žmonių istorijos, karų, politikos (demokratijos, nacizmo, komunizmo ir t. t.), religijos (ir katalikybės), visokių revoliucijų (ir seksualinių, netgi kulinarinių) temos.

Draugai (nuo Coco Chanel iki „Vogue“). Su L. Bunjueliu sukūrė siurrealistinius filmus „Andalūzijos šuo“ (1929 m) ir „Aukso amžius“ (1930). Kūrė suknelę omaro raštu, batelio formos skrybėlaite ir rožinės spalvos diržą lūpų formos sagtimi italų dizaineriui El-sai Schiaparelli (paskalų nešiotajai jį tada vadino išdavi-ku). Jam buvo patikėta kurti aksesuarus – prikljuojamus veidrodinius nagus ar akinius nuo saulės. Šeštojo dešimtmečio viduryje jis pats sukūrė kolekciją moters nu-garai, o ne krūtinei (esmė buvo ją paslėpti). Salvadoras Dali domėjosi pasąmonės sritimi (Z. Freudo psichoanalize), tapė automatizmo principu atsijun-gęs nuo proto kontrolės, kuri, ant jo, labiau yra normos ir papročiai. Naktį pri-keltas žadintuvo jis puldavo prie drobės ar popieriaus lapo ir iškart piešdavo.

Gegužės 11 d. Salvadorui Dali sukako 110 m. Paminėjus šį ispanų-katalonų dailininką, skulptorių, siurrealizmo genijų, iškyla keistuolio menininko (maištininko, provokatoriaus, šokiravusio visuomenę) įvaizdis. Manoma, tai buvo gerai sukurpta to meto ir jo paties „kitokio“ žiniasklaidos reklama. O kad jis buvo kilmingas, nepaprastai išsilavinęs, išskirtinio intelekto ir įvairiapusė asmenybė, ne tik tapytojas, bet ir grafikas, dizaineris, architektas, juvelyras, režisierius, rašytojas, to laikmečio mąstytojas, kuriam menas buvo skirtas iliustruoti jo idėjas, nuojautas ir pasąmonę, ne visi žino. Šiuolaikinių performansų „genijai“ turėtų susigėsti (šis menas, klasikinis tradicinis modernizmas, yra ilgas kelias, o ne žaidimas, kaip galėtų kam nors atrodyti). □

Vytauto Kasiulio dailės muziejuje išėivijos dailė užims svarbią vietą

Memorialinis Vytauto Kasiulio kambarys

Praėjusią vasarą Vilniuje, Operos ir baletų teatro rūmų papėdėje, XX a. pradžios pastate (A. Goštauto g. 1) įkurtas vieno žymiausių Vakaruose, Paryžiuje gyvenusio ir kūręsio lietuvių dailininko Vytauto Kasiulio dailės muziejus kaip Lietuvos dailės muziejaus filialas. Šiame pastate paskutiniaisiais sovietiniais dešimtmečiais veikė vadinamasis revoliucijos muziejus. „Draugas“ rašė apie V. Kasiulio dailės muziejaus atidarymą. Šis muziejus buvo įkurtas norint priimti dailininko našlės Bronės Kasiulienės dovaną – vyro Vytauto kūrybinį palikimą, – tokia buvo dabar jau šviesaus atminimo aukotojos sąlyga.

Muziejus veikia jau beveik metai ir „Draugo“ korespondentė Audronė V. Škiudaitė nutarė pasižvalgyti po jo sales šiandien. Muziejaus vedėją Iloną Mažeikienę radome triušiančią pirmojo aukšto salėse, kur buvo nuimama taip pat išėivijoje gyvenusio ir dirbusio žydų kilmės dailininko Arbit Blato (tikrasis vardas Nemeija Arbitblatas, 1908 m. gimęs Kaune, miręs 1999 m. New Yorke) paroda. Beje, tai 2011 m. Lietuvai taip pat padovanotos dailininko kolekcijos dalis (Lietuvos dailės muziejui A. Blato kolekciją dovanojo menininko našlė, garsi operos solistė ir režisierė Regina Resnik Blatas). Žurnalistė dar spėjo peržvelgti ir šios parodos ekspoziciją. Tai buvo trečioji V. Kasiulio muziejaus per metus surengta keičiamoji paroda. Netrukus šiose salėse bus eksponuojama Vilniaus miesto dailės istorijai skirta paroda.

Antrajame dailės muziejaus aukšte karaliauja Vytautas Kasiulis. Bet apie viską – kaip gimė idėja steigti muziejų ir kaip ji realizavosi – tegu pasakoja Vytauto Kasiulio dailės muziejaus vedėja dailėtyrininkė **Ilona Mažeikienė**.

Nukelta į 6 psl.

Vytautas Kasiulis. Autoportretas

Vytauto Kasiulio dailės muziejuje išeivijos dailė užims svarbią vietą

Atkelta iš 5 psl.

2009 m. gruodžio 11 d. Vilniaus paveikslų galerijoje įvyko pirmoji didelė Vytauto Kasiulio kūrinių paroda Lietuvoje. Joje buvo eksponuota per 150 kūrinių, atskleidžiančių dailininko kūrybos visumą: ankstyvąjį kūrybinį laikotarpį Kauno taikomosios ir dekoratyvinės dailės institute iliustruoja baigiamoji kompozicija „Prieš generalinę repetitiją“, rodyti išėivijoje Freiburge (Vokietija) sukurti kūriniai, pripažinto dailininko kūriniai iš Paryžiaus laikotarpio. Parodai kūrinių taip pat skolino dailininko mecenatas dr. Juozas Kazickas (JAV), kiti Lietuvos kolekcininkai, kaupiantys lituanistinius dailės rinkinius – Edmundas Armoška, Rolandas Valiūnas, Eugenijus Tinfavičius, Edita Mildažytė ir Gintautas Vyšniauskas, Gediminas Petraitis. Parodoje buvo eksponuoti Nacionaliniame M. K. Čiurlionio dailės muziejuje, Lietuvos dailės muziejuje, Kauno valstybiniame muzikiniame teatre esantys dailininko kūriniai.

Ši paroda ir netrukus pasirodęs išsamus dailininko kūrybos albumas-katalogas (autorė – LDM direktoriaus pavaduotoja Laima Bialopetraičiūtė) buvo pirmoji rimtesnė galimybė plačiau susipažinti su dailininko meniniu palikimu. Tuo metu Lietuvos dailės muziejaus direktorius Romualdas Budrys, ėmęs bendrauti su dailininko našle Brone Kasiuliene, įtikino ją padovanoti Lietuvai visą kūrybinį dailininko palikimą. Netrukus ji mirė, o patį dovanojimo faktą įvykdė ir motinos testamentą įgyvendino Vytautas Kasiulis jaunesnysis, gyvenantis Paryžiuje ir perdavęs Lietuvai paveikslus. Čia labai daug pasidarbavo ir Lietuvos Respublikos ambasadorė Prancūzijoje Jolanta Balčiūnienė, kuri tiesiogiai bendravo su gerb. Brone ir padėjo jai apsispręsti Lietuvos naudai, taip pat ir Kasiulių šeimos bičiulis rašytojas Valdas Papievis.

Vytauto Kasiulio dailės muziejus įsikūręs neoklasicistiniame XX a. pradžios pastate, kurio projekto autoriai buvo inž. Henrikas Wojnickis ir Janas Trojanas. Nuo praėjusio amžiaus 9-ojo dešimtmečio pradžios jis priklausė Lietuvos dailės muziejui. Pastato istorija ilga ir įdomi. Pradėtas statyti 1910 m. kaip Vilniaus mokslo bičiulių draugijos (1907–1939) – svarbios kultūrinės Vilniaus institucijos – būstinė. Tuo metu pastate veikė draugijos biblioteka, archyvas, muziejus su vertingais meno rinkiniais. 1939 m., kai draugija nustojo egzistavusi, jis perėjo Valstybinio kultūros muziejaus žinion.

1984–1985 m. čia veikusiame revoliucijos muziejuje veikė parodų salės, rengtos įvairios lietuvių dailininkų parodos. 1985 metais pastatas perduotas Lietuvos dailės muziejui, vėliau čia glaudėsi muziejaus tapybos, skulptūros ir grafikos rinkiniai. 2011–2012 m. statinys rekonstruotas ir modernizuotas Europos Sąjungos Sanglaudos skatinimo programos ir LR valstybės biudžeto lėšomis, jį pritaikant šiuolaikinio muziejaus poreikiams, išlaikant buvusią struktūrą, daug ką autentiškai išsaugant – pvz., senąją grindų dangą, patalpų struktūrą. 2013 m. birželio 27 d. pastate įsikūrė Vytauto Kasiulio dailės muziejus, siekiantis saugoti ir eksponuoti dailininko našlės 2010 m. Lietuvai padovanotą ir sūnaus Vytauto perduotą 950 tėvo kūrinių kolekciją bei asmeninį archyvą.

Muziejuje veikia 8 ekspozicinės salės, iš kurių V. Kasiulio ekspozicija užima 5 sales – visą antrąjį

aukštą. Pirmajame muziejaus aukšte įrengtos keičiamų parodų erdvė bei salė, skirta konferencijoms, kultūriniais renginiams, koncertams. Muziejaus misija – pristatyti ir populiarinti išėivijos dailininkus bei jų kūrybą, rengti su Vilniumi susijusias parodas. Kitą savaitę ketiname atidaryti jau ketvirtąją keičiamą ekspoziciją, skirtą XX a. pirmos pusės Vilniaus dailėi, o spalio mėn. supažindinsime su iškilais išėivijos dailininko Telesforo Valiaus, gyvenusio ir kūręsio Kanadoje, gimimo šimtmečiui skirta paroda. Tai bus išsamus dailininko kūrybos pristatymas. Įdomu, kad jį artimi ryšiai siejo ir su Vytautu Kasiuliu. Jie kartu studijavo litografiją Paryžiuje.

Kuri Vytauto Kasiulio kūrybinio palikimo dalis atiteko Lietuvos valstybei ir kiek jo kūrybos esama pasaulyje?

Mums yra padovanota 950 kūrinių, o pastovioje ekspozicijoje rodome mažiau negu 200. Taigi turime gerą rezervą būsimoems teminėms parodoms.

Vytautas Kasiulis buvo labai produktyvus dailininkas, sukūrė tikrai ne vieną tūkstantį kūrinių. V. Kasiulio našlė Bronė yra minėjusi, kad apie 3–4 tūkstančius. Jo kūrinių yra visuose pasaulio kampeliuose, jų turi didieji Paryžiaus muziejai, daugybė privačių kolekcininkų visame pasaulyje – tiek Europoje, tiek ir Amerikoje, o ir Lietuvos kolekcininkai labai domisi jo kūrinių. Kauno Čiurlionio nacionalinis dailės muziejus turi nemažai ankstyvųjų Kasiulio kūrinių, paskutiniaisiais metais paveikslų yra įsigijęs Išėivijos dailės fondas, privatūs kolekcininkai (paminėčiau Rolandą Valiūną, kuris savo turimus ankstyvuosius dailininko paveikslus maloniai skolino deponuodamas juos pastoviai ekspozicijai). Padovanotoji kolekcija labai įvairialypė. Ją sudaro tapybos kūriniai aliejumi bei pastele, autorinės litografijos, piešiniai, plakatai, archyvinė medžiaga – laiški, nuotraukos, asmeniniai dailininko daiktai.

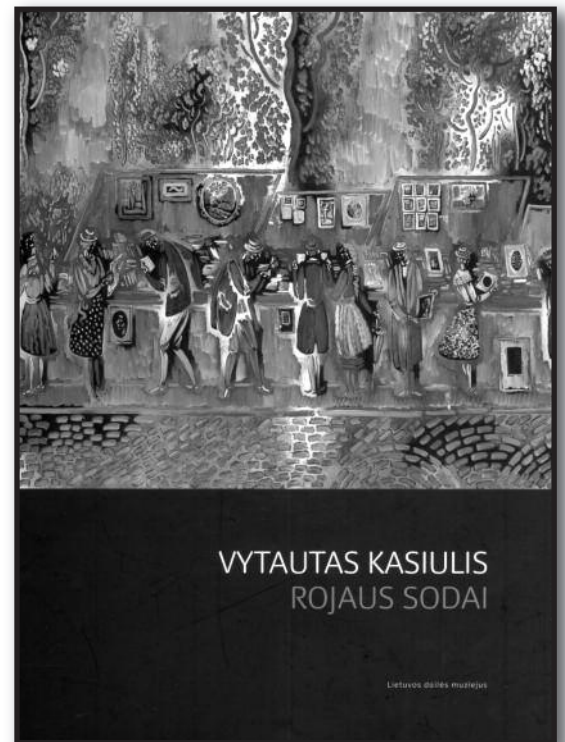
Kaip klostėsi jo ryšiai su Lietuva?

Sovietiniais metais daug lietuvių menininkų, nuvažiavusių į Paryžių, lankydavosi pas V. Kasiulį namuose, jis mielai juos priimdavo, palaikė ir ilgalaikius ryšius (Napoleonas Petrulis, Rimtautas Gibavičius ir kt.). Paryžiuje dailininko dirbtuvė lankėsi ir ano meto sovietinio Lietuvos kino kūrėjai (Vytautas Žalakevičius, Gytis Lukšas), kiti meno veikėjai. Santykis su Lietuva gana sudėtingas, netgi skausmingas – jis išvyko Antrojo pasaulinio karo metu, o jam besimokant Kauno meno mokykloje tragiškai žuvo jo motina. Jis daugiau į Lietuvą nebuvo grįžęs. Lietuvių išėivijai V. Kasiulio vardas labai daug reiškia. Kasiulio kūriniai buvo dovanojami iškiliems JAV asmenims, netgi prezidentas Dwightas Eisenhoweris turi lietuvių išėivių padovanotą Kasiulio paveikslą. Kasiulis pasaulyje buvo savitiškas Lietuvos kultūros vėliavnešys.

Ar Vytauto Kasiulio palikime atsispindi jo ryšiai su lietuvių išėivių veikla?

Vytautas Kasiulis aktyviai dalyvavo lietuvių išėivijos parodinėje veikloje, tačiau menininkas nebuvo labai visuomeniškas. Jį pažinoję žmonės teigia dailininką buvus uždarako būdo, daug kūrusį. Net buitinius ir finansinius šeimos reikalus tvarkė dailininko žmona Bronė.

Parengė **Audronė V. Škiudaitė**

Vytauto Kasiulio darbų albumas

Vytautas Kasiulis. 1918 m. balandžio 23 d. gimė Simne, mirė 1995 m. kovo 12 d. Paryžiuje. Nuo 1937 m. mokėsi Kauno meno mokykloje. 1941 m. baigė Kauno taikomosios ir dekoratyvinės dailės institutą, 1941–1944 m. jame dėstė. 1944 m. pasitraukė į Vokietiją. 1946–1948 m. gyveno Freiburge, dėstė Dailės ir amatų mokykloje, 1947–1949 m. vedė piešimo klasę. Nuo 1948 m. gyveno Paryžiuje, surengė parodų Paryžiuje, Hamburge, Ženevoje, Berlyne, Londone, Skandinavijoje, Čikagoje, New Yorke. Pradėjo dailininko kelią kaip realistinės mokyklos atstovas, vėliau jo braižas modernėjo. Kūrybai būdingas lyrizmas, dekoratyvumas, šviesių, sodrių spalvų koloritas, improvizacija, ironija, savikritika, giedras, optimistinis kūrinių pobūdis. Iš Vilniaus muziejaus ekspozicijos galima susidaryti vaizdą, kad jis mėgo vaizduoti cirko artistus, muzikantus, sentimentalias scenas interjeruose. Jo paveikslų veikėjų figūros abstrahuotos, nuotaika žaisminga.

Vytauto Kasiulio dailės muziejus Vilniuje

Parodų salės fragmentas

Neįprastos vestuvės

Draugas broliui buvo skolingas 50 litų. Negalėdamas atsimti skolos, brolis įpykęs pagriebė fotelyje snaudžiantį katiną ir įvykdė „barterinius“ mainus. Kadangi katinas buvo jam nereikalingas, padovanojo man ir dukrai. Išleistas iš maišo katinas kaip paklaikęs ėmė bėgioti po butą. Brolis tarė: „Susipažįsta su nauja aplinka“. Bet man šis susipažinimas atrodė kažkoks keistas. Išbėgau į lauką, prikasiau į dėželę smėlio ir „susipažinimas su aplinka“ baigėsi.

Gražus buvo katinėlis – kakavos spalvos, su balta pakakle, pūkuotas. Pavadinom jį Fabijum. Kad nepaspruktų, vedžiojom su pavadėliu. Dalyvavome kačių parodoje ir sužinojome, kad mūsų katinėlis – Sibiro miškinis.

Tuo metu pas senelius, gyvenančius Šančiuose, atklydo graži raina katytė – ugninės spalvos, su tigro juostelėmis ant nugaros. Seneliai ją priglaudė ir ėmė auginti Fabijui žmoną. Katytę pavadino Prince, o mes svajojome, kad pardavę būsimus kačiukus pagaliau atirasime „aukso gyslą“.

Iš štai atėjo diena, kai minėti jaunavedžiai susitiko. Jaunąją į mūsų namus atvežė mašina. Keistas buvo šis susitikimas – porėlė pasišiausė, ėmė įnirtingai vaikytis vienas kitą, pasiviję griebė viens kitam už pakarpos. Bute skraidė kačių plaukai, aidėjo kniaukimas. Bet mes guodėmės, kad toks yra kačių meilės ritualas. Tik keista, kas Princė įnirtusi vijosi Fabijų, pavijusi karšė jam kailį, o tas spieddamas slėpėsi po lova. Nutarėme nesikišti ir užsidarėme kambaryje bemiegei nakčiai. Ryte pasakiau: „Viskas. Man užtenka. Išvežkite katę“. Dukra nuliūdo: „Vargšas Fabijus. Vėl bus vienas“. Bet Fabijus, išvykus nuotakai, krito kaip negyvas ir miegojo neprabusdamas visą parą.

Pradėjome laukti kačiukų. Seneliai skambindavo iš Šančių: „Princė rami, guli ant palangės ir storiėja“.

Kadangi tuo metu vyko rudeninė kačių paroda, nutarėme pasirūpinti būsimų palikuonių dokumentais. Nuvežėme Princę į parodą, kad nustatytų jos veislę. Teisėja iš Leningrado klausia: „Koks šito katino vardas?“ Sakau: „Čia katytė Princė“. „Kokia Princė, kokia Princė – čia gi katinas!“.

Buvo gardaus juoko ir teisėjams, ir klubo vadovei Jurgai, o man tapo aišku, kodėl ši porėlė taip keistai bendravo „vestuvių“ metu.

Apie Kisą

Daktaro Tomo katė vėl atsivedė kačiukų. Nutašęs rimtą veidą, daktaras giria kačiukus ir bando juos išsiūlyti skyriaus darbuotojams.

– Mergaitės, neimkit. Prapsit. Mano Fabijus visus buto kampus žymėdavo, kad svetimas žinotų, jog čia jo namai. Visur sugebėdavo pažymėti – ant vėdinti patiestos antklodės, išskleisto džiūti skėčio, batus, aišku, irgi nepamiršdavo pakrapinti.

Sesutė Eugenija nepaklausė – pasiėmė katinėlį. Neatsidžiaugia dabar. Girdžiu kartą – ji kalbasi telefonu su sūnumi ir sako: „Pakviesk Kisą“.

– Kisa, labas. Kaip gyveni? Sakai, manęs pasiilgai? Tuoj grįšiu, „Kitekat“ parnešiu.

Pamačiusi, jog aš išsijojusi klausausi šio keisto pokalbio, sako:

– Paklausk – mano Kisa kalba. Kisa, tark žodį. Paėmiau telefoną, girdžiu:

– Murr... Miau!

Labiausiai Kisa myli Eugeniją. Bet ne iš karto viskas taip gerai klojosi. Didžiausia, žinoma, buvo higienos problema. Kaip ir visi jauni katinėliai, Kisa nesuprasdavo kur reikia atlikti gamtinius reikalus. Atrodo, viską tvarkingai daro – ir atkasa kilimą, ir užkasa, o sesutei Eugenijai vis negerai ir negerai. Bet nebūtų Eugenija medikė – atnešė iš darbo nurašytą basoną, padėjo tualetas ir tarė:

– Kisa, čia tavo tualetas.

Ne iš karto katinėlis suvokė ko šeiminkė nori, bet po keleto griežtų paaiškinimų suprato.

Sunkus pažinimo kelias. Nespėjo Kisa priprasti prie namų tvarkos, o jau reikia į lauką keliauti. O ten – šuo. Nė nepajuto katinėlis, kaip atsidūrė

KATINĖLIAI

Laimutė Perednienė

aukšto medžio viršūnėje. Kaip atsidūrė – nepajuto, o kaip žemyn nultipti – neišmano.

Sutemo, o Kisos nėra namie. Sesutė Eugenija išėjo laukan ir šaukia: „Kisa, kur tu?“ Kažkur padangėje girdisi gailus katinėlio kniaukimas. Visai kviečia ponia Eugenija savo numylėtinį, o tas – nė iš vietos. Nuėjo Eugenija namo, atsinešė baltą paklodę, ištempė tarp rankų: „Šok, Kisa, pagausiu!“ Nesupranta katinėlis, ko sesutė nori, o kaimynai, iš miego pabudę, stebisi, kodėl Eugenija vidury nakties su balta paklode po langu vaikšto.

Po bemiegės nakties prikelia Eugenija vyrą ir sako: „Imk kamuoliuką ir mėtyk į Kisą. Gal nušoks nuo medžio į kamuoliuką užsiziūrėjęs“. Kur tau! Kraipo katinas galvelę – įdomu jam, kad šeiminkas ankstyvą rytą kamuoliuką mėto. Galvelę kraipo – nultipti nemoka. Tik daugiabučio gyventojai neatsitebi kaimynų elgesiu.

Galiausiai Kisos užsispyrimas buvo nugalėtas jaunosios kartos ryžto. Jaunėlis Deividas surinko kiemo vaikus. Visi, kas kamuoliu, kas pagaliu nešinas, ėjo atakuoti Kisos. Persigando katinas, pamatęs ginkluotą vaikiščių būrį. Sušalęs, lyg negalintis išiltus kraštus išskristi paukštelis, neatlaikė šitokio puolimo ir krito į mylimos šeiminkės glėbį. Po to keletą dienų prie radiatoriaus šildė pernakt sužvarbusius kaulus.

DAKTARO VLADIMIRO PASAKOJIMAI

Apie katiną Ronaldą

Tuo metu gyvenau ir dirbau Afrikoje. Padovanojo man katinėlį – liesą, nedailų, priekinės kojos trumpesnės. Sargus ir piktas buvo. Kaip šuo. Net jo kniaukimas buvo panašus į lojimą. Mano svečiai, žinodami jo silpnybę kandžiotis, pirmiausia įmesdavo katiną į kitą kambarį, sandariai uždarydavo duris ir tik tada ramiai atsipūsdavo. Bet vargas, jei itūžusiam katinui pavykdavo pasprukti. Palindęs po stalu išsiaiškindavo, kurios kojos ne mano ir ne žmonos, ir suleisdavo dantis.

Naktis Afrikoje tamsi ir pilna pavojų – šliaužioja įvairiausi gyviai. Katinas tai žino. Naktį užsinorėjęs lauk tyliai pamurkdavo man ausin – tarsi prašydamas: „Išleisk laukan“. Išleisdavau jį ir vėl eidavau miegoti. Atlikęs reikalus, katinas netrukdydavo man ilsėtis. Prie namo augo didžiulis medis. Juo užsliuogdavo iki namo stogo ir ten saugiai laukdavo ryto. Išgirdęs, kad mes keliamės, medžio kamienu nusileisdavo žemyn ir prašydavosi vidun.

Vieną naktį pas mane atskubėjo ligonis, ištiktas akmenligės priepuolio. Išbalęs, veidu rieda prakaitas. Paguldžiau jį ant žemos, bekojės kušetės. Murmedamas: „Gulk, atsipalaiduok, pakentėk minutėlę – tuoj suleisiu vaistų“, puoliau ieškoti lagamine nuskaus-

minamųjų ir spazmus mažinančių vaistų. Pritraukęs švirkštą, atsiklaupiau prie ligonio ir pradėjau leisti vaistus. Aišku, tuo metu nepastebėjau, kad iš miego prikeltas katinas užsoko ant spintos ir iš ten stebi įvykius. Nelaimė, ligonis buvo su puošniais ūsais. Šie, matyt, krustelėjo, ir katinas puolė žmogui ant veido. Vyras rėkdamas pašoko ir su adata venoje išlėkė į tvankią vasaros naktį. Šaukiau įkandin – veltui.

Kitą rytą sutikau tą žmogų. Veidas apdraskytas. Jis sako: „Daktare, man turbūt iš skausmo buvo pasimaišęs protas. Kai atsipeikėjau, bėgau apdraskytu veidu ir su švirkštu venoje...“

Geras buvo katinas. Vardu Ronaldas. Gaila, kad veterinarinė tarnyba neleido atsivežti jo iš Afrikos į Lietuvą.

Kaip katinas išgelbėjo man gyvybę

Kartą su žmona pasisveičiaję grįžome namo, kur mūsų laukė katinas. Pamatęs mus grįžtančius jis ėmė kniaukti ir drąskyti namo duris. Žmona sako: „Čia kažkas negerai“.

Atrakinome duris. Katinas puolė į vidų – tiesiai po lova. Žmona sako: „Reikia pažiūrėti, kas ten yra“. Kilstelėjom lovą ir pastebėjome nuodingą skorpioną. Tupi kampe, laukia, kada eisime miegoti. Miegančiam įkas – ir galas! Skorpioną sunaikinom, bet katinėliui jis, matyt, spėjo įkasti. Katinukas vėmė, trynė letenėlėm snukutį... Mes kaip įmanydami rūpinomės juo – išsikapstė!

Aš iki šiol dėkingas katinui Ronaldui už išgelbėtą gyvybę.

Pietūs su katinu

Buvau svečiuose. Šeiminkai laikė katiną – rusų mėlynąjį. Mane pasodino prie stalo, padėjo lėkštę, o šalia – servetėlę katinui. Aš valgau, o katinui ant servetėlės padedu – abu užkandžiaujame. Pavaišino desertu – ledais su grietinėle. Katinas žiūri – nori ledų. Aš šaukštelį sau, šaukštelį katinui. Šaukštelį sau, šaukštelį katinui. Šaukštelį sau, sau, sau – katinas tekšt man per skruostą – o mane tai pamiršai!

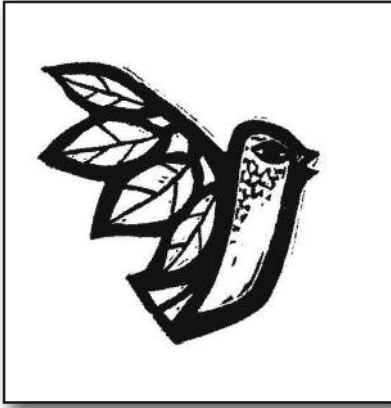
Apie katytę Liovą

Mes gyvename Maironio gatvėje, ketvirtame aukšte. Laikome katiną. Sekmadienį į svečius atvažiavo sūnaus šeima, kartu atsivežė katytę. Sūnaus butas Panemunėje pirmame aukšte. Sutemo. Katinėliai įsizaidė, įsisiautė. Staiga katytė Liova bėgdama nuo katino stryktelėjo pro atdarą langą ir... „išskrido“. Išbėgom laukan. Po langais stovi mašinos. Nė pėdsako, nieko nėra. Sūnus ir marti nusiminė, išvažiavo namo. Ankstų rytą išėjau į kiemą, apžiūrėjau konteinerius, rūsius. Kačių pilna – katytės Liovos nė pėdsako. Lyg dangun būtų nuskrudusi iš ketvirto aukšto. Po trijų savaičių vėl atvažiavo sūnus su šeima. Sėdim, valgom. Marti sako: „Girdžiu Liovos balsą“. Atidarom duris – stovi už durų ir kniaukia. Sublogusi, vieni kaulai – vos pastovi, gerklė visa balta. Pagydėm.

Jono Kuprio nuotraukos

Kultūros kronika

Gegužės 22 d. Šiaulių rajono literatūros muziejuje Naisiuose įteikta 38-oji poeto Zigmo Gėlės-Gaidamavičiaus (1894–1912) premija už geriausią 2013 metų poezijos debiutą. Ją pelnė filosofijos mokslų daktaras Augustinas Dainys už eilėraščių knygą „Akys girdi sielagėlę“. „Poezijos pavasaris“, prasidėjęs 1965-aisiais, per ilgus savo gyvavimo dešimtmečius tapo reiškiniu, tradicija, nebeatsiejama nei nuo pavasario, nei nuo kultūros bei mūsų savimonės. Dvi gegužės savaitės poetai, keliaudami po kraštą ir pasaulį, stabteli ir dosniai su visais dalijasi poezija. Jų stotys – kaskart vis kitos, tačiau išlieka ir tos, į kurias vis sugrįžtama. Šiomet „Poezijos pavasaris“ – jubiliejinis, 50-asis. Prasidės jis Gruzijoje, vyks visoje Lietuvoje, tęsis Lenkijoje, Baltarusijoje, Rusijoje, Vokietijoje, Airijoje, Šveicarijoje, Prancūzijoje.

Gegužės 20 d. Vilniuje įvyko vienintelis Lietuvoje pasaulinių Londono „Globe“ teatro gastrolių, skirtų Williama Shakespeare'o 450-osioms gimimo metinėms paminėti, „Hamletas“ spektaklis. Šį rodymą organizavo Lietuvos nacionalinis dramos teatras ir LDK Valdovų rūmai, kurių Didžiojoje renesansinėje menėje vyko renginys. Trupė jau buvo Olandijoje, Vokietijoje, Norvegijoje, Švedijoje, Suomijoje, Rusijoje, Estijoje ir Latvijoje. Iš Vilniaus aktoriai vyko į Minską, kur gegužės 22 d. parodė „Hamletą“ Nacionaliniame akademiniame Jankos Kupalos teatre. Klasikinė tragedija vaidinama paprastoje, garsiojo dramaturgo laikus primenančioje medinėje scenoje, be šiuolaikinio apšvietimo ir kitų efektų. Trupė keliaudama su savimi vežasi tik reikalingiausių rekvizitų ir kostiumus. Klasikinė Shakespeare'o tragedija bus rodoma unikaliose, labai skirtingose pasaulio vietose: miestelių aikštėse, paplūdimiuose, nacionalinių teatrų scenose, rūmuose ir kitose netradicinėse vietose.

2014 m. gegužės 24 d. Torūnėje prasidėjo Tarptautinis teatro festivalis „Kontakt“. Šiais metais 22-ąją kartą vykstantį vieną žymiausių ne tik Lenkijoje, bet ir visoje Europoje teatro festivalių pradės Eimunto Nekrošiaus spektaklis „Dieviškoji komedija“. „Kontakt“ festivalio žiūrovai pamatė ir Oskaro Koršunovo teatrą, kuris festivalyje net du kartus, tai yra gegužės 27 ir 28 d., parodė spektaklį „Žuvėdra“. Festivalio programoje iš viso yra keturiolika spektaklių iš dvylikos šalių. Vien Lietuvai atstovauja net du Torūnės teatro festivalio žiūrovams gerai žinomi režisieriai: Oskaras Koršunovas ir Eimuntas Nekrošius. Bilietai į tris abiejų lietuvių režisierių spektaklius buvo išparduoti jau pirmąją bilietų pardavimo dieną.

Gegužės 25 dieną Bafo tarptautiniame muzikos festivalyje koncertavo akordeonistas Martynas Levickis. Solinėje programoje skambėjo J. S. Bacho, D. Skarlatti, G. Hermosos, J. Tamulionio, R. Vitkauskaitės, S. Berinskio ir paties akordeonisto aranžuoti lietuvių liaudies kūriniai. Martynas šiame festivalyje dalyvavo jau trečią kartą iš eilės. Pirmą kartą jis grojo jungtiniame projekte – Mozarto operos „Užburtoji fleita“ pastatyme, praėjusiais metais atliko akordeono partiją šiuolaikinėje operoje. Bafo tarptautinis muzikos festivalis yra vienas seniausių Jungtinės Karalystės festivalių, įkurtas 1948 metais. Jame pristatomi klasikinės muzikos virtuočiai, džiazas, folko ir pasaulio etninės muzikos žvaigždės, taip pat aktyviai įtraukiami ir vietiniai kūrėjai.

LR ambasadoje Londone gegužės 27 dieną vyko lietuvių rašytojos ir meno istorikės Kristinos Sabaliauskaitės naujausio romano „Silva Rerum III“ pristatymo vakaras. Pasakojimas apie klestinčią ir dekadentišką rokoko laikotarpio kultūrą Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje yra paremtas tikrais istoriniais įvykiais ir asmenybių gyvenimais. Romane pasakojama neeiliniais talentais apdovanoto, tačiau prieštarinai vertinamo kunigaikščio Martyno Mikalojaus Radvilos gyvenimo istorija, kuris, neva atsisakęs katalikų tikėjimo priėmė judaizmą, ir atskleidžiamos gražiosios žydų legendos apie Ger-Cedeką, Teisųjį Vilniaus konvertitą, ištakos. Rašytojos kūryba pristatyta anglakalbiams, renginio metu klausytojai išgirdo keletą romano ištraukų iš naujausios Kristinos Sabaliauskaitės knygos (vertėjas Romas Kinka) ir klausėsi autorės ir vertėjo diskusijos apie mokslo ir meno, istorijos ir literatūros santykį, „Silva Rerum“ trilogijos sumanymą bei daugiakultūrę Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės istoriją.

LNB seminaras

Atkelta iš 2 psl.

Lietuvos edukologijos universitete lietuvių literatūros magistrantūros programoje studijuojanti Deimantė Bandzevičiūtė pasidalino savo atradimais apie Brazilijos įvaizdį lietuvių išėivių, gyvenusių toje šalyje, literatūroje. Pasak Deimantės, ne tik Brazilijos, bet visos Pietų Amerikos lietuvių literatūra taip ir liko išėivių literatūros paribyje – ja mažai kas domisi, nedaug ji tyrinėta praeityje, netyrinėjama ji ir šiandien. Daugiausia šia lietuvių diaspora iki šiol domėjosi istorikai, todėl LEU magistrantės darbas yra itin laukiamas.

Seminare pranešimus skaitė ir dvi „Lituanikos“ skyriaus darbuotojos – dr. Giedrė Milerytė ir vyr. bibliografė Jolanta Garlaitė. Dr. G. Milerytė susirinkusius supažindino su diasporos archyvinių šaltinių paieška Lietuvoje, konkrečiai – VDU Lietuvių išėivijos instituto vykdytu duomenų bazės „Sietynas“ turiniu. 2010 metais pradėtame įgyvendinti projekte pakviesti dalyvauti 205 muziejai, 66 bibliotekos, 15 archyvų ir 20 universitetų bei mokslo institutų. Projekto metu paaiškėjo, jog 126 ištaigos išėivijos paveldo išvis neturi, 60 atsakė turintys išėivių paveldo, 4 institucijos dalyvauti atsisakė. Pasak LNB darbuotojos, iš apie 300 įvairiausių Lietuvoje saugomų su išėivija susijusių fondų didelę archyvų dalį sudaro dipukų kartos palikimas. 2013 metais baigto vykdyti projekto duomenys greitai bus prieinami plačiajai visuomenei ir patalpinti Lietuvos vyriausiojo archyvaro tarybos elektroninio archyvo informacinėje sistemoje.

Itin svarbia ir praktiška tema – „Išėivijos spaudos bibliografinės priemonės: apžvalga ir naudojimosi galimybės“ – kalbėjusi J. Garlaitė seminaro dalyviams pristatė išėivijoje ir Lietuvoje paskelbtas bibliografines rodykles ir žinytus, kurie yra viena iš svarbiausių parankinių priemonių pradendant tirti bet kurią su diaspora susijusią temą. Į šių rodyklių ir žinytų sąrašą įeina tokie ypač išėivijoje gerai žinomi leidiniai kaip bibliografo Aleksandro Ružancovo „Knygų lentyna“, Vaclovo Biržiškos sudarytas 3-ių dalių „Aleksandrynas“, taip pat Jono Balio ir Jono Dainausko bibliografiniai leidiniai. Nuo 1989 metų vidurio išėivijos spauda pradėta bibliografuoti LNB „Lietuvių išėivijos spaudos bibliografijoje“. Jau pasirodžiusiuose dviejuose pirmuose tomuose suregistruota per 10 000 įrašų. Nuo 2003 metų LNB išėivijos įrašus kaupia nacionalinės bibliografijos duomenų banke. 2005 metais pradėtas įgyvendinti dar vienas projektas – Epaveldas.lt. Šiandien jame skaitytojas ras su skaitmeninta apie 350 išėivijos leidinių.

J. Budriūnienė seminaro dalyviams priminė, jog jos vadovaujamas skyrius jau keletą metų yra tarptautinės Baltijos šalių diasporos jaunuosius tyrėjus vienijančios organizacijos „Baltic Heritage Network“ (BaltHerNet) narys, todėl ji norėtų matyti aktyvesnę lietuvių diasporos mokslininkų dalyvavimą šiame tinkle. Ateityje tokį seminarą numatoma rengti nors kartą per metus, taip siekiant sutelkti po visas aukštąsias šalies mokyklas išsibarsčiusius diasporos tyrėjus, skatinti mokslinius tyrinėjimus apie lietuvišką diasporą bei diskutuoti apie iššūkius ir problemas, su kuriomis susiduriama ir kurias padėtų išspręsti šioje srityje dirbančių tiek vyresnių, tiek jaunesnių tyrėjų bendruomenė. □